

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI AUDİTORLAR PALATASI

Auditor xidməti sahəsində araşdırma və intizam tədbirləri sistemi

(Azərbaycan Respublikası Auditorlar Palatası Şurasının 2015-ci il 25
noyabr tarixli 269/1 nömrəli qərarı ilə I redaksiyada, 2017-ci il 30 iyun tarixli
288/4 nömrəli qərarı ilə II redaksiyada bəyənilmişdir)

Vahid NOVRUZOV - Auditorlar Palatasının sədri, iqtisad elmləri doktoru, professor

Fəxrəddin İSMAYILOV - Sədrin müavini

Qəşəm BAYRAMOV - Aparatın rəhbəri

Nəcəf TALİBOV - Sədrin elmi-metodik məsələlər üzrə müşaviri

Bakı – 2017

Auditor xidməti sahəsində araşdırma və intizam tədbirləri sistemi

I. Ümumi müddəalar

Auditor xidməti sahəsində araşdırma və intizam tədbirləri sistemi “Azərbaycan Respublikasında auditor xidmətinin inkişaf konsepsiyasına (2012-2020-ci illər)” və Auditorlar Palatasının 2015-2017-ci illər üzrə iş planının 1.2.4-cü və bəndinə əsasən hazırlanmışdır.

Auditor xidməti sahəsində araşdırma və intizam tədbirləri sisteminin tətbiqinin əsas məqsədi auditin keyfiyyətinin yüksəldilməsi, haqsız rəqabət hallarının və xüsusi razılıq olmadan auditor fəaliyyətinin qarşısının alınması, Beynəlxalq audit standartlarının və Peşəkar Mühasiblərin Etika Məcəlləsinin tələblərinə tam riayət olunmasının, auditor təşkilatlarının və sərbəst auditorların öz fəaliyyətləri barədə hesabatların vaxtında və düzgün təqdim olunmasının və Auditorlar Palatasının icrası məcburi olan təlimat, qayda və metodik göstərişlərinə tam riayət olunmasının təmin edilməsidir.

Bu tədbirlər sistemi Azərbaycan Respublikası Auditorlar Palatasının üzvləri olan auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar üçün məcburidir.

II. Auditor xidməti sahəsində araşdırma və intizam tədbirləri sisteminin tətbiqi sahəsində beynəlxalq təcrübə

Beynəlxalq təcrübədə audit institutunun mühüm üsürlərindən biri kimi tədqiqatlar, qadağalar və sanksiyalar sistemi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Dünyada auditorlara qarşı maliyyə (pul cərimələri) və intizam sanksiyalarının tətbiq olunma praktikaları geniş yayılmışdır. Avropa ölkələrində auditorlara qarşı intizam sanksiyalarının tətbiqi sahəsində hal-hazırda vahid yanaşmaların tətbiq olunmasına başlanılsa da, hələ də müxtəlif ölkələrdə fərqli sanksiyalar sistemi tətbiq olunmaqdadır. Məsələn, Fransada auditorlara qarşı aşağıdakı sanksiyalar tətbiq edilir: (dərəcələr artmaqla):

1. Xəbərdarlıq;
2. Töhmət;
3. Auditor fəaliyyəti ilə məşğul olmağa müvəqqəti qadağa (5 ildən artıq olmayaraq);
4. Üzvlükdən çıxarılma və lisenziyanın ləğvi.

Qeyd etmək lazımdır ki, göstərilən cəza növlərindən birinci üç cəzanın tətbiqi eyni zamanda cəza tətbiq edilən auditora peşəkar ictimai birliklərin idarəetmə orqanlarına seçki hüququndan on il müddətinə məhrum edir. Başqa sözlə, tətbiq edilən cəza növləri kifayət qədər ciddidir.

Zəngin audit təcrübəsinə malik Almaniyada aşağıdakı dörd cəza növü tətbiq edilməkdədir:

1. Xəbərdarlıq;
2. Töhmət;
3. 20 min markaya qədər məbləğdə pul cəriməsi;
4. Auditorların sırasından xaric edilmə.

Qeyd etmək lazımdır ki, xəbərdarlıq və töhmət auditorun üzərindən müəyyən müddət keçdikdən sonra götürülə bilər, auditor sırasından çıxarılmama isə ömürlük sanksiya növü kimi qəbul edilmişdir.

Avropa Birliyinə üzv olan bəzi dövlətlərdə məcburi audit üçün tətbiq olunan sanksiya və nizam-intizam tədbirlərinin öyrənilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Maraqlıdır ki, məcburi auditlə bağlı sanksiya və cərimələrin tətbiqi Avropa Birliyi ölkələrində məcburi auditdən yayınma ilə yanaşı, daha çox məcburi auditin qeyri-adekvat icrasının aşkarlanması, qanunla müəyyən edilmiş auditin müvafiq standart və prosedurlara uyğun həyata keçirilmədiyi hallarda tətbiq edilir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bu sahədə görülən tədbirlər və tətbiq edilən cərimələr mütəmadi olaraq ictimaiyyətə açıqlanır.

Aşağıdakı cədvəllərdə Avropa Birliyinə daxil olan Avstriya, Danimarka, Fransa, Almaniya, Litva, Sloveniya, Böyük Britaniya kimi ölkələrdə məcburi auditlə əlaqədar tətbiq edilən sanksiya və nizam-intizam tədbirləri verilmişdir.

Avstriyadakı sanksiyalar

Qayda pozuntuları	Sanksiyalar/Cərimələr
Auditor şirkətlərinin keyfiyyət təminatı sistemində və ya icra etmədə nöqsanlar	Qabaqlayıcı tədbirlər. Auditor şirkətlərində əlavə yoxlamalar
Keyfiyyət nəzarət orqanına yazılı məlumat təqdim edilmədikdə	400-5000 avro
Sertifikatsız audit xidmətinin yerinə yetirilməsi üçün müqavilə bağlandıqda	400-5000 avro
Müəyyən edilmiş vaxt ərzində qabaqlayıcı tədbirlər görmək üçün yazılı sübut təmin edilmədikdə	400-5000 avro
Sertifikatsız audit xidməti yerinə yetirdikdə	5000-50000 avro
Sorğu edilən informasiyanı və tələb olunan sənədləri məsul orqanlara təqdim etmədikdə	5000-50000 avro
Məsul orqana səhv və ya natamam informasiya təqdim etdikdə	5000-50000 avro
Məsul orqanların əməkdaşlarının onların binasına daxil olmasına icazə vermədikdə	5000-50000 avro

Üzvlükdən çıxarılma üçün ciddi əsaslar və digər pozuntular olduqda	Sertifikatın ləğv olunması
--	----------------------------

Danimarkadakı sanksiyalar

Qayda pozuntuları	Sanksiyalar/Cərimələr
Maliyyə hesabatları və digər hesabatların auditi zamanı Danimarka qanunvericiliyinin tələblərinə riayət olunmadıqda	Xəbərdarlıq və ya 300000 DKK-a qədər cərimə
Auditor öz fəaliyyətinin icrası zamanı kobudluq və ya mütəmadi səhlənkərlik göstərdikdə	6 aydan 5 ilə qədər müddətə və ya yeni əmrə qədər auditorun təsdiqi geri çağırılır
Auditor düşünülmüş və məsuliyyətli şəkildə ictimaiyyətin nümayəndəsi kimi öz vəzifələrinin öhdəsindən gələ bilmədikdə, auditorun öz nüfuzunu ağır təhlükə qarşısında qoyması qaçılmaz risk yaratdıqda	6 aydan 5 ilə qədər müddətə və ya yeni əmrə qədər auditorun təsdiqi geri çağırılır
Avropa Parlamenti və Şurasının 2006/43-cü Direktivinin 5-ci maddəsinə uyğun olaraq auditor şirkətinin və auditorun öz vəzifələrini yerinə yetirməsinə mane olan müstəqil öhdəliyi və borcu olduqda	Şirkətə qəti xəbərdarlıq və ya 750000 DKK-a qədər cərimə oluna bilər
Auditor şirkəti düşünülmüş və məsuliyyətli şəkildə ictimaiyyətin nümayəndəsi kimi öz vəzifələrinin öhdəsindən gələ bilmədikdə, şirkətin öz nüfuzunu ağır təhlükə qarşısında qoyması qaçılmaz risk yaratdıqda	6 aydan 5 ilə qədər müddətə və ya yeni əmrə qədər auditorun təsdiqi geri çağırılır

Fransadakı sanksiyalar

Qayda pozuntuları	Sanksiyalar/Cərimələr
a) Hər hansı pozuntu olduqda: - Qanun və qaydalarda; - Baş Prokuror və ya Ədliyyə Nazirliyinin əmrləri ilə təsdiq olunmuş peşəkar təcrübə standartlarında; - Etika məcəlləsində; - POB tərəfindən müəyyənləşdirilmiş audit peşəsinin ən yaxşı təcrübələrində.	- xəbərdarlıq - töhmət - beş ilə qədər müvəqqəti qadağa - auditorlar siyahısından çıxarılma -The code of Commerce-də cərimə ilə

- Auditor tərəfindən peşə təcrübəsi ilə əlaqədar olmayan hər hansı bir ciddi diqqətsizlik, şərəf və ləyaqətə yaxud müstəqilliyə qarşı yönəlmiş istənilən bir fakt	bağlı hər hansı müddəalar yoxdur
---	----------------------------------

Almaniyadakı sanksiyalar

Qayda pozuntuları	Sanksiyalar/Cərimələr
Əsas sanksiyalar və konkret intizam pozulmalarına görə tətbiq olunan tədbirlərin heç bir rəsmi cədvəli olmadıqda	Peşəkar orqan (WPK-Almaniya Dövlət Mühasiblər Palatası) öz üzvünə töhmət verə və 50000 Avroya qədər cərimə təyin edə bilər
Şəxsi təqsirkarlıq və s. xüsusi vəziyyətlər hesab edilərək hər hansı sanksiya tətbiq edildikdə	Peşəkar tribunallar öz üzvünə 500000 avroya qədər cərimə təyin edə, peşə və ya hər hansı bir fəaliyyətlə məşğul olmanı müvəqqəti dayandıra bilər və ən ciddi halda peşədən uzaqlaşdırıla bilər

Litvadakı sanksiyalar

Qayda pozuntuları	Sanksiyalar/ Cərimələr
Həyata keçirilən auditin tədqiqi zamanı qaldırılmış məsələlər üzrə	İctimai nəzarət orqanı (AAA-Audit və Mühasibatlıq Orqanı) nöqsanların aradan qaldırılması üçün auditora göstəriş verdikdən sonra sanksiyalar tətbiq edə bilər: <ul style="list-style-type: none"> - Peşə ixtisasını inkişaf etdirmək üçün auditora göstəriş vermək; - Auditor və auditor şirkətini xəbərdar etmək; - Auditorun sertifikatını ləğv etməyi və yenidən bir və ya bir neçə peşə imtahanı götürmək üçün Peşəkar orqana (LCA-Litva Auditorlar Palatası) məlumat vermək; - Auditor adının ləğv edilməsi üçün peşə orqanına (LCA-Litva Auditorlar Palatası) məlumat vermək; - Auditor şirkətinin sertifikatını ləğv etmək və onu auditor şirkətlərinin siyahısından çıxarmaq üçün peşə orqanına (LCA-Litva Auditorlar Palatası) məlumat vermək.

<p>Auditor və ya auditor təşkilatı tərəfindən həyata keçirilən auditin keyfiyyət xülasəsi yerinə yetirildikdən sonra tapşırıqlar icra edilmədikdə</p>	<p>Peşəkar orqan (LCA-Litva Auditorlar Palatası) və ya dövlət nəzarət orqanı tərəfindən (AAA-Audit və Mühasibatlıq Orqanı) aşağıdakı sanksiyalar tətbiq edilə bilər: auditorun və ya auditor şirkətinin xəbərdar edilməsi; auditorun peşəkar orqana məlumat vermək və yenidən auditordan bir və ya bir neçə peşə imtahanı götürməsinə ona həvalə etmək</p>
<p>Etika Məcəlləsinin tələblərinə və müvafiq beynəlxalq standartların audit qaydalarının tələblərinə əməl olunmadıqda</p>	<p>Auditor Məhkəməsinin aşağıdakıları tətbiq etmək hüququ var: xəbərdarlıq və ya auditorların siyahısında rəsmi nəşrlə töhmət; auditor adından məhrum etmək üçün peşəkar orqana təklif edə bilər.</p>

Sloveniyadakı sanksiyalar

Qayda pozuntuları	Sanksiyalar/Cərimələr
<p>Keyfiyyətə nəzarət tələblərinin yerinə yetirilməməsi</p>	<p>Dövlət Nəzarət Orqanı (AAA-Auditə Dövlət Nəzarəti Agentliyi) təyin edə bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pozuntunun aradan qaldırılması üçün sərəncam; - Dövlət xəbərdarlığı; - Lisenziyanın ləğvi.

Böyük Britaniyadakı sanksiyalar

Qayda pozuntuları	Sanksiyalar/Cərimələr
<p>Dövlət əhəmiyyətli hallar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Böyük Britaniyada dövlət əhəmiyyətli marağa təsir göstərən vacib problemləri gündəmə gətirən məsələlər; - Səhv davranışın olub- olmadığını müəyyən etmək üçün tədqiqata ehtiyac olan hallar; - Böyük Britaniyada mühasibat uçotu peşəsində dövlət etibarına ciddi zərər vurduqda. 	<p>Böyük Britaniyanın Dövlət Nəzarət Orqanları (DAM) Mühasibatlıq və aktual İntizam Şurası dövlət əhəmiyyətli hallar üçün bir sıra sanksiyalar tətbiq edə bilər:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Töhmət; - Limitsiz cərimə; - Üzvlükdən xaric edilmə.

Bəzi ölkələrdə yuxarıda göstərilən sanksiya növləri ilə yanaşı müvəqqəti xarakter daşıyan, o cümlədən, fəaliyyətinin dayandırılması, icbari qaydada auditorun peşə hazırlığının yüksəldilməsi tələbi və s. növlər də tətbiq edilməkdədir.

Rusiya Federasiyasında lisenziya verən orqan auditor yoxlamalarını aparan və auditor xidməti göstərən auditorların qeyri-peşəkar səviyyələri dəfələrlə təkrar olunduğu hallarda onların lisenziyalarını ləğv etmək barədə qanuni səlahiyyətlərə malikdir. Lakin, həmin ölkədə qeyri-peşəkar xidmət göstərilməsi anlayışının mahiyyəti və eyni zamanda “dəfələrlə” anlamının hansı müddət ərzində baş verəcəyi müddəaları (il ərzində, lisenziya qüvvədə olan müddətdə və ya auditor üzərindən həmin sanksiyaların tətbiq edildiyi müddətdən on il fəaliyyəti ilə məşğul olduğu bütün dövrdə) qanuni həllini tapmamışdır.

III. Auditor xidməti sahəsində Azərbaycanda tətbiq edilən araşdırma və intizam tədbirləri sistemi

Azərbaycanda auditorların məsuliyyəti və onlara tətbiq edilən araşdırma və intizam tədbirləri “Auditor xidməti haqqında” Azərbaycan Respublikası qanununun 14-cü və 15-ci maddələrində təsbit olunmuşdur. Qanunun 14-cü maddəsində göstərilir ki, auditorlar və auditor təşkilatları öz vəzifələrini lazımınca yerinə yetirmədikdə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə və sifarişçi ilə bağlanmış müqavilənin şərtlərinə uyğun olaraq əmlak məsuliyyətinə cəlb edilə bilərlər.

Qanunun 15-ci maddəsində isə auditor xidməti ilə məşğul olmaq hüququ verən lisenziyanın (icazənin) geri alınması müddəaları öz əksini tapmışdır. Həmin maddədə göstərilir ki, auditor və ya auditor təşkilatına Azərbaycan Respublikası ərazisində auditor xidmətini həyata keçirmək hüququ verən lisenziya (icazə) aşağıdakı hallarda Auditorlar Palatasının qərarı ilə geri alın bilər:

1. Təqvim ili ərzində üç dəfə keyfiyyətsiz audit apardıqda;
2. Audit aparılması zamanı bu Qanunun və Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin tələblərini kobudcasına pozduqda;
3. Sərbəst auditor haqqında maliyyə-təsərrüfat münasibətləri sahəsində müəyyən vəzifələr tutma və ya müəyyən fəaliyyət ilə məşğul olma hüququndan məhrum etmə cəzasını, habelə tamah məqsədilə törədilmiş cinayətə görə cəzanı nəzərdə tutan məhkəmənin hökmü qanuni qüvvəyə mindikdə;
4. Auditor fəaliyyətinə icazənin verilməsindən sonra onun alınması üçün auditor tərəfindən doğru olmayan məlumatların təqdim edilməsi faktı aşkar edildikdə;

5. Qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş hallar istisna olaraq, audit zamanı əldə edilmiş məlumatlar auditor tərəfindən təsərrüfat subyektinin rəhbərinin (mülkiyyətçinin) razılığı olmadan üçüncü şəxslərə verildikdə;
6. Qeyd olunan qanunun 18-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan auditin aparılmasını istisna edən hallar auditor (auditor təşkilatı) tərəfindən gizlədildikdə.

Auditor xidməti göstərən fiziki və hüquqi şəxslər auditorun mülki məsuliyyətinin icbari sığortası müqaviləsinin bağlanmamasına görə qanunvericilikdə müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Qeyd etmək lazımdır ki, Auditorlar Palatası Şurasının qəbul etdiyi qərarlara əsasən, auditor xidmətinin göstərilməsinə dair tövsiyə olunan minimum müqavilə məbləğlərinə əməl olunmamasına, üzvlük haqlarının ödənilməməsinə, hesabatların təqdim edilməməsinə görə müəyyən intizam tədbirləri nəzərdə tutulmuşdur.

Göründüyü kimi dünya audit praktikasında tətbiq olunan sanksiya və cərimə növlərinin əksəriyyəti Azərbaycanda tətbiq olunmur. Bu isə öz növbəsində auditor xidməti bazarında haqsız rəqabət hallarının artmasına, auditorların məsuliyyətinin müəyyənləşdirilməsində müəyyən çətinliklərin yaranmasına və bütövlükdə xidmətin inkişafına mane olmaqdadır.

IV. Araşdırma və intizam tədbirləri sisteminin tətbiq olunma əsasları və auditorların məsuliyyəti

İnkişaf etmiş ölkələrdə haqsız rəqabətə, müstəqillik prinsipinin pozulmasına görə də auditorlara qarşı araşdırma və intizam tədbirləri sisteminin tətbiqi geniş yayılmışdır. Müstəqillik prinsipi pozulmaqla göstərilən auditor xidməti dedikdə yoxlanılan şirkətin icra orqanının maraqlarına uyğun olaraq, auditorun heç bir əsas olmadan müsbət rəy verməsi, şirkət rəhbərliyinin fırıldaqlarına göz yumması və bütövlükdə şirkətin maliyyə vəziyyətinin süni surətdə qənaətbəxş göstərilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Auditor xidməti bazarında haqsız rəqabət hallarının yayılması bizim ölkə üçün də səciyyəvidir.

Auditdə haqsız rəqabət halları dedikdə auditor təşkilatları, sərbəst auditorlar və onların təmsilçiləri tərəfindən yol verilən aşağıdakı hərəkətlər başa düşülür:

- a) Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə zidd olan və işgüzarlıq ənənələrinə, ədalətlik və peşə etikasına uyğun gəlməyən;
- b) Digər auditor təşkilatlarına, sərbəst auditorlara zərər vuran və ya öz rəqiblərinin işgüzar reputasiyasına xələl gətirə bilən hərəkətlər.

Azərbaycanın auditor xidməti bazarında daha geniş yayılmış haqsız rəqabət halları kimi aşağıdakıları göstərmək olar:

1) Auditor təşkilatı, sərbəst auditor və habelə, onların təmsilçiləri tərəfindən həmin auditor təşkilatı və sərbəst auditor barədə yalan, qeyri-dəqiq və ya təhrif olunmuş məlumatların yayılması;

Misal üçün: auditor təşkilatında çalışan təşkilatın auditorları və həmin təşkilatla əmək müqaviləsi əsasında fəaliyyət göstərən auditorlar barədə məlumatların gizlədilməsi və ya təhrif edilməsi;

2) Xidmət göstərilən müştəriyə xidmətin xarakterinə, mahiyyətinə, keyfiyyətinə və həcminə dair səhv məlumatların verilməsi;

3) Auditor təşkilatı, sərbəst auditor və onların nümayəndələrinin digər auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar tərəfindən göstərilən xidmətlərlə bilərəkdən səhv olan müqayisənin aparılması;

Misal üçün: auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar tərəfindən reklam materiallarında və digər müsabiqə üçün sənədlərdə başqa təşkilatların və sərbəst auditorların işləri barədə həqiqətə uyğun olmayan və onların mənafelərinə toxunan rəylərin və mülahizələrin verilməsi;

4) Auditor təşkilatı və sərbəst auditor tərəfindən digər hüquqi şəxsin intellektual mülkiyyətindən və fərdi məhsulundan istifadə etməklə xidmətin göstərilməsinin həyata keçirilməsi (məsələn, digər təsərrüfat subyektinin metodik materiallarından istifadə etməklə məsləhət və əlaqədar xidmətlərin göstərilməsi);

5) Qanunla qorunan kommersiya sirləri və digər məxfi məlumatların əldə edilməsi, istifadəsi və yayılması;

6) Auditor təşkilatı və sərbəst auditor tərəfindən əsassız yüksək qiymət haqlarının tətbiq edilməsi;

7) Auditor təşkilatı və sərbəst auditor tərəfindən əsassız aşağı xidmət haqlarının tətbiq edilməsi.

Misal üçün: 1. Qiymət dempinqi; 2. Auditə əsassız aşağı qiymətlər qoyulduğu halda məsləhət xidmətlərinin şişirdilməsi.

Yuxarıda qeyd edilənlərdən göründüyü kimi, dünya audit praktikasında auditorlara və auditor təşkilatlarına qarşı tətbiq edilən araşdırma və intizam tədbirlərinin əksəriyyətinin Azərbaycanda da tətbiq edilməsi zərurəti mövcuddur. Bunu nəzərə alaraq auditor xidməti sahəsində araşdırma və intizam tədbirləri sisteminin aşağıdakı hallarda tətbiq edilməsi məqsədamüvafiqdir:

1. Müstəqillik anlamında mövcud qaydalara əməl edilmədikdə;
2. Keyfiyyətsiz audit apardıqda;
3. Keyfiyyətə nəzarətdən yayındıqda;
4. Peşə qaydalarına və Peşəkar Mehasiblər Etika Məcəlləsinin şərtlərinə əməl etmədikdə;
5. Öz fəaliyyətlərinə dair hesabatları təqdim etmədikdə və ya vaxtında təqdim etmədikdə;
6. Öz fəaliyyətlərinə dair tələb olunan materiallarda səhv məlumatlar verildikdə;

7. Maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətində mövcud qanunveciliyin şərtlərinə əməl etmədikdə;
8. Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin alınması üçün təqdim edilən sənədlərdə doğru olmayan məlumatlar aşkar edildikdə;
9. Üzvlük haqlarını ödəmədikdə və ya vaxtında ödəmədikdə;
10. Auditor öz öhdəliklərini yerinə yetirmədikdə və ya tələb olunan qaydada icra etmədikdə;
11. Auditorun fəaliyyəti nəticəsində sifarişçiyə ziyan dəydikdə;
12. Düzgün olmayan auditor rəyi verdikdə.

V. Azərbaycanada auditor xidməti sahəsində tövsiyə edilən araşdırma və intizam tədbirləri sistemi

Cədvəl 1

Sıra №- si	Qayda pozuntularının adı	Araşdırma və intizam tədbirləri
1.	Beynəlxalq audit standartlarının tələblərinə riayət edilmədiyinə və keyfiyyətsiz auditor xidməti göstərilməsinə görə	<ul style="list-style-type: none"> • Pozuntunun aradan qaldırılmasına dair məktub; • Xəbərdarlıq; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
2.	Auditor xidməti göstərərəkən yol verilmiş nöqsanlara və qanun pozuntularına görə	<ul style="list-style-type: none"> • Pozuntunun aradan qaldırılmasına dair məktub; • Xəbərdarlıq; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin dayandırılması; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
3.	Xüsusi razılıq (Sertifikat) olmadan auditor xidmətinin yerinə yetirilməsi üçün müqavilə bağlandıqda və ya auditor xidməti yerinə yetirdikdə	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • KİV-nə, İqtisadiyyat və Sənaye Nazirliyinə və Vergilər Nazirliyinə məlumat verilməsi.
4.	Sorğu edilən informasiyanı və tələb olunan sənədləri Auditorlar Palatasının struktur bölmələrinə Palatanın Şurası yanında komitələrə və digər qurumlara təqdim etmədikdə	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin dayandırılması.
5.	Üzvlükdən çıxarılmaya üçün ciddi əsaslar və digər hallar olduqda	<ul style="list-style-type: none"> • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
6.	Peşəkar Mühasiblərin Etika	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq;

	Məcəlləsinin tələblərinə riayət edilmədikdə	<ul style="list-style-type: none"> • Töhmət; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin dayandırılması; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
7.	Öz fəaliyyətlərinə dair tələb olunan hesabatları müəyyən edilmiş müddətlərdə təqdim etmədikdə	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi dayandırılması.
8.	Öz fəaliyyətlərinə dair hesabatları təqdim etmədikdə	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
9.	Müəyyən olunmuş qaydada üzvlük haqlarını ödəmədikdə	<ul style="list-style-type: none"> • Müəyyən olunmuş vaxt ərzində üzvlük haqqını ödəmədikdə - hər gecikdirilmiş gün üçün üzvlük haqqının 0,05%-i miqdarında peniyanın ödənilməsi; • İlin sonunadək ödəmədikdə - auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
10.	Haqsız rəqabət hallarına yol verildikdə	<ul style="list-style-type: none"> • Bax: Cədvəl 2 *
11.	Öz fəaliyyətlərinə dair təhrif edilmiş hesabatlar təqdim edildikdə	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin dayandırılması.
12.	Sertifikatın alınması üçün təqdim edilən sənədlərdə doğru olmayan məlumatlar aşkar edildikdə	<ul style="list-style-type: none"> • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
13.	Qanunla müəyyən edilmiş hallarda kommersiya sirlərinin qorunub saxlanması təmin edilmədikdə	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq.
14.	Auditin nəticələrinə BAS-ın tələblərinə uyğun olmayan rəy bildirildikdə;	<ul style="list-style-type: none"> • Sərbəst auditorun (auditor təşkilatının) şəxsi işinə qeydlərin edilməsi; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
15.	Səlahiyyətli dövlət orqanlarının sifarişilə aparılan yoxlamalar	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Auditor fəaliyyətinə verilən

	əsassız olaraq ləngidildikdə;	icazənin dayandırılması.
16.	Sifarişçi ilə bağlanan müqavilənin şərtlərinə əməl edilmədikdə;	<ul style="list-style-type: none"> • Növbədənkenar keyfiyyətə nəzarət yoxlamasının təyin edilməsi.
17.	Sərbəst auditor və auditor təşkilatları qanunvericilikdə nəzərdə tutulmayan başqa növ fəaliyyətlə məşğul olduqda;	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin dayandırılması.
18.	Sərbəst auditorlar öz fəaliyyətlərini əks etdirən gündəlikləri vaxtında təqdim etmədikdə;	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Töhmət.
19.	Sərbəst auditor öz fəaliyyətini əks etdirən gündəliyi təqdim etmədikdə.	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Töhmət; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin dayandırılması.
20.	Auditorun auditin aparılmasında iştirakının qeyri mümkünlüyü barədə dərhal sifarişçiyə (səlahiyyətli dövlət orqanına) xəbər vermədikdə;	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin dayandırılması.
21.	Auditorun yekun sənədlərinin qorunub saxlanması təmin edilmədikdə;	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin dayandırılması.
22.	Sərbəst auditor və auditor təşkilatları öz mülki məsuliyyətinin icbari sığortasını etdirmədikdə;	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • İnzibati məsuliyyətə cəlb edilmə; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin dayandırılması.
23.	Auditor xidməti göstərən şəxslər tərəfindən Cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərinin və ya digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında qanunvericiliyin pozulmasına görə	<ul style="list-style-type: none"> • İnzibati məsuliyyətə cəlb edilmə; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin dayandırılması.
24.	Məcburi auditin subyekti olan auditor təşkilatları öz fəaliyyətlərini auditdən keçirmədikdə;	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • İnzibati məsuliyyətə cəlb edilmə; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
25.	Sərbəst auditorlar və auditor təşkilatları tərəfindən Auditorlar Palatasının icrası məcburi olan təlimat və metodik göstərişlərinə,	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Töhmət; • Auditor fəaliyyətinə verilən

	Palata Şurasının qərarlarına, Palata sədrinin əmr və sərəncamlarına əməl edilmədikdə.	icazənin ləğvi.
--	---	-----------------

Azərbaycan Respublikası Auditorlar Palatası Şurasının 2017-ci il 31 yanvar tarixli 285/5 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş "Auditor Xidməti Bazarında Haqsız Rəqabətin Əlamətləri"

Cədvəl 2

№	Haqsız rəqabət	Haqsız rəqabətin misalları	Tənbeh və intizam tədbirləri
1	Auditor təşkilatı, sərbəst auditor tərəfindən əsassız aşağı xidmət haqlarının tətbiq edilməsi.	1. Qiymət dempinqi; 2. Auditə əsassız aşağı qiymətlər qoyulduğu halda məsləhət xidmətlərinin dəyərinin şişirdilməsi (eyni müştəriyə paralel olaraq audit üzrə və məsləhətlər üzrə xidmət göstərilir və bu zaman məsləhət xidmətlərinin göstərilməsinə dair müqavilə müsabiqədən kənar bağlanır).	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq; • Reyting balının aşağı salınması; • Təkrar olunan hallarda töhmət; • Növbədən kənar keyfiyyətə nəzarət yoxlamasının təyin edilməsi; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
2	Auditor təşkilatı və sərbəst auditor tərəfindən əvvəlcədən sövdəşməyə əsasən əsassız yüksək qiymət haqlarının tətbiq edilməsi.	Auditor təşkilatı və ya sərbəst auditor tərəfindən digər auditor təşkilatı və ya sərbəst auditor ilə əsassız yüksək müsabiqə təklifi qiymətinin göstərilməsi barəsində sövdələşməyə gəlinməsi.	<ul style="list-style-type: none"> • Reyting balının aşağı salınması; • Töhmət; • Növbədən kənar keyfiyyətə nəzarət yoxlamasının təyin edilməsi; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
3.	Auditor təşkilatları və sərbəst auditorların sifarişçilər ilə qanunsuz sövdələşməsi	Auditor təşkilatları və sərbəst auditorların sifarişçilərə qanunsuz və ya əsassız ödənişlərin və maliyyələşmənin edilməsi	<ul style="list-style-type: none"> • Töhmət; • Növbədən kənar keyfiyyətə nəzarət yoxlamasının təyin edilməsi; • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
4	Auditor təşkilatı, sərbəst auditor və habelə onların təmsilçiləri tərəfindən həmin auditor təşkilatı və sərbəst auditor barədə yalan, qeyri-	1. Auditor təşkilatında çalışan və həmin təşkilatla əmək müqaviləsi əsasında fəaliyyət göstərən auditorların və mütəxəssislərin sayı barəsində məlumatların gizlədilməsi və ya təhrif	<ul style="list-style-type: none"> • Reyting balının aşağı salınması; • Töhmət; • Növbədən kənar keyfiyyətə nəzarət yoxlamasının təyin edilməsi;

	dəqiq və ya təhrif olunmuş məlumatların yayılması.	edilməsi. 2. Auditor təşkilatının və ya sərbəst auditorun fəaliyyətinin əhatəsi, o cümlədən auditor xidməti bazarında onun mövqeyi barədə məlumatların təhrif edilməsi.	<ul style="list-style-type: none"> • Auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.
5	Göstərilən xidmətin xüsusiyyətləri, üsulları və xidmət göstərilmə yeri, onun mahiyyəti, keyfiyyəti və həcmi barədə audit olunan şəxsə yanlış təsəvvür yaradılması.	<p>1. Auditor təşkilatının həqiqətdə təqdim olunan şəkildə tanınmayan və ya mövcud olmayan auditor təşkilatları şəbəkəsinin üzvü (və ya digər formada iştirakçısı) olmasının göstərilməsi.</p> <p>2. Auditor təşkilatı və ya sərbəst auditor tərəfindən, onların apardıqları auditlərin keyfiyyətinə kənar nəzarət yoxlamasının keçirilməsinin nəticələrinin gizlədilməsi və ya təhrif edilməsi.</p> <p>3. Göstərilən xidmətin mahiyyəti barədə məlumatların gizlədilməsi və ya təhrif edilməsi.</p> <p>4. Eyni müştəriyə xidmət təklif edən iki auditor təşkilatının və ya sərbəst auditorun aidyyəti şəxs (o cümlədən bir benefisiar olması) olmaları faktının gizlədilməsi və ya təhrif edilməsi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq. • Təkrar olunan hallarda töhmət. <ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq. • Reyting balının aşağı salınması; • Növbədən kənar keyfiyyətə nəzarət yoxlamasının təyin edilməsi; <ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq. • Təkrar olunan hallarda töhmət. <ul style="list-style-type: none"> • Xəbərdarlıq. • Təkrar olunan hallarda töhmət
6	Auditor təşkilatı, sərbəst auditor və onların təmsilçiləri tərəfindən digər auditor təşkilatları və sərbəst auditorların göstərdikləri xidmətlərlə bağlı istinad verilməyə və əsasız müqayisənin aparılması .	Auditor təşkilatları və sərbəst auditorlar tərəfindən reklam materiallarında və digər müsabiqə üçün sənədlərdə başqa auditor təşkilatlarının və sərbəst auditorların işləri barədə həqiqətə uyğun olmayan və onların mənafələrinə toxunan rəylərin və mülahizələrin verilməsi.	<ul style="list-style-type: none"> • Töhmət. • Reyting balının aşağı salınması; • Auditorların Peşə Etikası və Üzvlük Komitəsinin yoxlaması; • Təkrar olunan iki və daha çox halda auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.

7	Auditor təşkilatı və sərbəst auditor tərəfindən digər hüquqi və ya fiziki şəxsin intellektual mülkiyyətini və fərdi məhsulunu öz adına çıxmaqla, həmin intellektual mülkiyyətdən və fərdi məhsuldan qeyri - qanuni istifadə edilməsi yolu ilə auditor xidməti göstərilməsi .	Digər auditorun metodik İT proqramlarından, materiallarından qeyri-qanuni istifadə etməklə məsləhət və əlaqədar xidmətlərin göstərilməsi.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Xəbərdarlıq. Töhmət.</i> • <i>Reyting balının aşağı salınması;</i> • <i>Auditorların Peşə Etikası və Üzvlük Komitəsinin yoxlaması;</i> • <i>Təkrar olunan iki və daha çox halda auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.</i>
8	Qanunla qorunan kommersiya sirləri və digər məxfi məlumatların qeyri-qanuni əldə edilməsi, istifadəsi və yayılması.	<p>1. Auditor təşkilatı və ya sərbəst auditor tərəfindən, audit olunan hüquqi şəxsi almaq istəyən müştərinin həmin əməliyyatının müşaiyət edilməsi (auditor təşkilatı və ya sərbəst auditorun audit zamanı bu əməliyyat üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən məlumat əldə etdiyi halda).</p> <p>2. Auditor təşkilatı və ya sərbəst auditor tərəfindən eyni zamanda eyni hüquqi şəxsin alqı- satqısı əməliyyatında bir başa rəqib olan iki müştəriyə məsləhət verməsi, əldə etməsi etdiyi məlumatlardan sui-istifadə etməsi (auditor təşkilatının və ya sərbəst auditorun məsləhəti bu müştərilərin rəqib mövqelərinə təsir göstərə bildiyi halda).</p> <p>3. Bir aktivə münasibətdə qarşı- qarşıya duran tərəflərin hər ikisinə həmin aktivin qiymətləndirilməsi üzrə xidmətlərin göstərilməsi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Xəbərdarlıq.</i> • <i>Reyting balının aşağı salınması;</i> • <i>Auditorların Peşə Etikası və Üzvlük Komitəsinin yoxlaması;</i> • <i>Təkrar olunan iki və daha çox halda auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Xəbərdarlıq.</i> • <i>Reyting balının aşağı salınması;</i> • <i>Auditorların Peşə Etikası və Üzvlük Komitəsinin yoxlaması;</i> • <i>Təkrar olunan iki və daha çox halda auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Xəbərdarlıq.</i> • <i>Reyting balının aşağı salınması;</i> • <i>Auditorların Peşə Etikası və Üzvlük Komitəsinin yoxlaması;</i> • <i>Təkrar olunan iki və daha çox halda auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.</i>

			<p><i>və daha çox halda auditor fəaliyyətinə verilən icazənin ləğvi.</i></p>
		<p>4. Aralarında hüquqi mübahisə olan müştərilərin hər ikisinin maraqlarının eyni məsələ üzrə təmsil edilməsi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Xəbərdarlıq.</i> • <i>Töhmət;</i> • <i>Reyting balının aşağı salınması;</i> • <i>Auditorların Peşə Etikasını və Üzvlük Komitəsinin yoxlaması;</i>
		<p>5. Auditorun özünün maliyyə marağı olan müəssisəyə investisiya qoyulması barədə müştəriyə tövsiyələr verməsi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Xəbərdarlıq.</i> • <i>Töhmət;</i> • <i>Reyting balının aşağı salınması;</i> • <i>Auditorların Peşə Etikasını və Üzvlük Komitəsinin yoxlaması;</i>
		<p>6. Əsas rəqibi ilə birgə müəssisəsi və ya digər marağı olduğu halda, müştəriyə onun rəqabət qabiliyyəti barəsində mühüm strateji məsləhət verməsi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Xəbərdarlıq.</i> • <i>Töhmət;</i> • <i>Reyting balının aşağı salınması;</i> • <i>Auditorların Peşə Etikasını və Üzvlük Komitəsinin yoxlaması;</i>
		<p>7. Auditor təşkilatının və ya sərbəst auditorun özünün almaq istədiyi hüquqi şəxs barəsində həmin hüquqi şəxsin alqı-satqısı haqqında müştəriyə məsləhətlər verməsi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Xəbərdarlıq.</i> • <i>Töhmət;</i> • <i>Reyting balının aşağı salınması;</i> • <i>Auditorların Peşə Etikasını və Üzvlük Komitəsinin yoxlaması;</i>
		<p>8. Hər hansı bir məhsulun satışından auditorun mal satandan komission haqq və</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Xəbərdarlıq.</i> • <i>Töhmət;</i> • <i>Reyting balının aşağı salınması;</i>

		ya hər hansı ödəniş aldığı halda həmin məhsulun alışı ilə əlaqədar müştəriyə məsləhət xidmətləri göstərməsi.	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Auditorların Peşə Etikasını və Üzvlük Komitəsinin yoxlaması;</i>
--	--	--	---

VI. Araşdırma və intizam tədbirləri sisteminin tətbiqi mexanizmi

1. Auditor xidməti sahəsində araşdırma və intizam tədbirləri sisteminin tətbiqi üçün aşağıdakılar əsas götürülür:
  - 1) Auditorlar Palatası Şurası yanında müvafiq Komitələrin təqdimatları;
  - 2) Auditorlar Palatasının müvafiq struktur bölmələrinin təqdimatları;
  - 3) Sifarişçi təsərrüfat subyektlərinin müraciətləri;
  - 4) Səlahiyyətli dövlət orqanlarının müraciətləri;
  - 5) QHT-lər və Vətəndaş cəmiyyətləri institutlarının müraciətləri;
  - 6) KİV və sosial şəbəkələrin məlumatları;
  - 7) Auditor xidmətinin istifadəçiləri və digər şəxslər tərəfindən daxil olmuş məlumat və müraciətlər.
2. Auditor xidməti sahəsində araşdırma və intizam tədbirləri sistemi bu bölmənin 1-ci bəndində göstərilən əsaslar nəzərə alınmaqla Auditorlar Palatası Şurasının qərarları, Auditorlar Palatası sədrinin əmr və sərəncamları əsasında tətbiq olunur.
3. Düzgün olmayan auditor rəylərinin verilməsi riskinin mövcud olması auditorun xidmət göstərməsinə dair bağlanan müqavilələrin hüquqi baxımdan düzgün tərtib edilməsinin əhəmiyyətini artırır. Belə ki, həmin müqavilələrdə auditorun və sifarişçinin vəzifələri və öhdəlikləri dəqiq müəyyənləşdirilməli, auditorun məsuliyyəti konkret təsbit olunmalıdır ki, mübahisəli hallar yarandığı zaman tərəflər öz maraqlarını müdafiə edə bilsinlər.
4. Auditor sifarişçi tərəfindən təqdim edilmiş düzgün olmayan informasiya əsasında hazırlanmış auditor rəyinin etibarlılığına və keyfiyyətinə məsuliyyət daşımamalıdır.
5. Əgər Auditorlar Palatasında təkrar yoxlama zamanı auditor tərəfindən sifarişçiyə qeyri-peşəkar xidmət göstərilməsi aşkar edilərsə, sifarişçiyə dəyən zərərlərin və təkrar yoxlamanın dəyəri və cərimənin ödənilməsi barədə qərar çıxarıla bilər. Auditorlar Palatasının qərarından həm iqtisadi təsərrüfat subyektinin, həm də auditor təşkilatının, sərbəst auditorun məhkəməyə müraciət etmək hüququ vardır. Bundan əlavə sifarişçinin maliyyə vəziyyətinə dair düzgün olmayan informasiya verdiyinə görə kreditorlar, banklar, sığorta təşkilatları və müəssisənin mülkiyyətçiləri

tərəfindən əmlak iddiası qaldırıla bilər. Auditorlar yoxlanılan iqtisadi subyektə və 3-cü şəxslərdən əlavə dövlət qarşısında da məsuliyyət daşıyırlar. Auditə aparılan təsərrüfat subyekti auditorun göstərdiyi xidmətin keyfiyyəti barədə fikir bildirmək hüququna malik deyildir. Bu hüquq auditor fəaliyyəti göstərmək üçün xüsusi razılıq (sertifikat) verən orqan və digər səlahiyyətli dövlət qurumlarına mənsubdur. Eyni zamanda, auditor xidməti göstərilməsi üçün müqavilələrdə xüsusi olaraq vurğulanmalıdır ki, auditorun xidmət haqqı auditin nəticəsinə görə onun verdiyi rəyin məzmunundan asılı olmayaraq ödənilməlidir. Təsərrüfat subyektinə dəymiş zərər hesablanarkən təkcə birbaşa zərər yox, əldən buraxılmış mənfəət də nəzərə alınmalıdır.

6. Sifarişçi və auditorlar arasında yaranmış mübahisələrin məhkəməyə qədər həlli tərəflərdən birinin Auditorlar Palatasına təqdim etdikləri müraciət əsasında baxıla bilər. Mübahisə araşdırılarkən keyfiyyətsiz audit nəticəsində sifarişçiyə dəyən zərərin növləri, təkrar yoxlamanın aparılması xərcləri auditor tərəfindən ödənilir. Əgər auditorun mülkü məsuliyyəti sığortalanıbsa xərclər sığorta şirkəti tərəfindən qanunvericiliyə uyğun olaraq ödənilir.

7. Beynəlxalq audit təcrübəsində, o cümlədən Azərbaycanda auditorların göstərdikləri xidmətlərə dair şikayətlər onların sifarişçilərindən və 3-cü şəxslər tərəfindən daxil olur. Son zamanlar daxil olan müraciətlər auditorların həmkarları tərəfindən auditorların göstərdikləri xidmətin müvafiq standartlara və qaydalara uyğun olmadığı, dempinq yolu ilə sifarişçi əldə etmələri və onların peşəkar nüfuzlarına xələl gətirilməsi barədədir.

VII. Aşkarlıq

Son dövrlərdə auditorların fəaliyyətində dünyada şəffaflığın təmin olunması istiqamətində mühüm tədbirlər həyata keçirilir. Bu məqsədlə bir sıra mühüm normativ sənədlər qəbul edilmiş və onların tətbiqinə başlanılmışdır. Məsələn: Avropa İttifaqının 8-ci direktivində məcburi auditə həyata keçirən auditor təşkilatlarının və auditorların işlərində keyfiyyətə nəzarət könlü yox, icbari qaydada aparılması təsbit olunmuşdur. Həmin direktivin 32-ci maddəsində auditorların fəaliyyətinə nəzarət edən quruma keyfiyyətə nəzarətlə bərabər zəruri hallarda müvafiq cərimə və sanksiyaları tətbiq etmək səlahiyyəti də verilmişdir. Bu istiqamətdə aparılan işin aşkarlıq şəraitində, şəffaf və illik hesabatın dərc edilməsi, habelə yoxlama planlarının aşkarlıq şəraitində yayılması zərurəti xüsusi vurğulanmışdır.

VIII. Hüquqi baza

Yuxarıda göstərilən müddəa, təklif və tədbirlərin reallaşdırılması müvafiq normativ hüquqi bazanın yaradılmasını zəruri edir. O cümlədən:

7. Auditin keyfiyyətinə nəzarət yoxlamalarına görə araşdırma və intizam tədbirləri sisteminin müəyyənləşdirilməsi və tətbiqi;

8. Auditor xidməti bazarında sivil və haqlı rəqabət mühitinin yaradılması;
9. Keyfiyyətsiz auditə görə sifarişçilərə dəyən ziyanın qiymətləndirilməsi üzrə vahid metodikanın hazırlanması;
10. Auditor təşkilatlarının və auditorların fəaliyyətlərindən şikayətlərə və məhkəmə instansiyasında baxılmasına dair zəruri prosedurların hazırlanması;
11. Audit nəzarətinə aid yeni metodik materialların hazırlanması;
12. Audit üzrə nümunəvi sənəd formalarının hazırlanması;
13. Auditdə informasiya texnologiyalarının tətbiqinə dair metodik göstəricilərin hazırlanması.

TƏLİMATI TƏRTİB ETDİ:

**Nəcəf TALİBOV - Auditorlar Palatası sədrinin elmi-metodik
məsələlər üzrə müşaviri**

RƏYÇİLƏR:

**Maarif ABBASOV - Auditorlar Palatasının Auditin hüquqi təminatı və
standartlaşdırma idarəsinin rəisi**

**Elnur İBRAHİMOV – Auditorlar Palatasının Şurası yanında Qanunvericilik və
hüquqi məsələlər üzrə komitənin sədri, sərbəst auditor**